

TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI XIZMATLARNI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI

Rustamov Shohruxbek

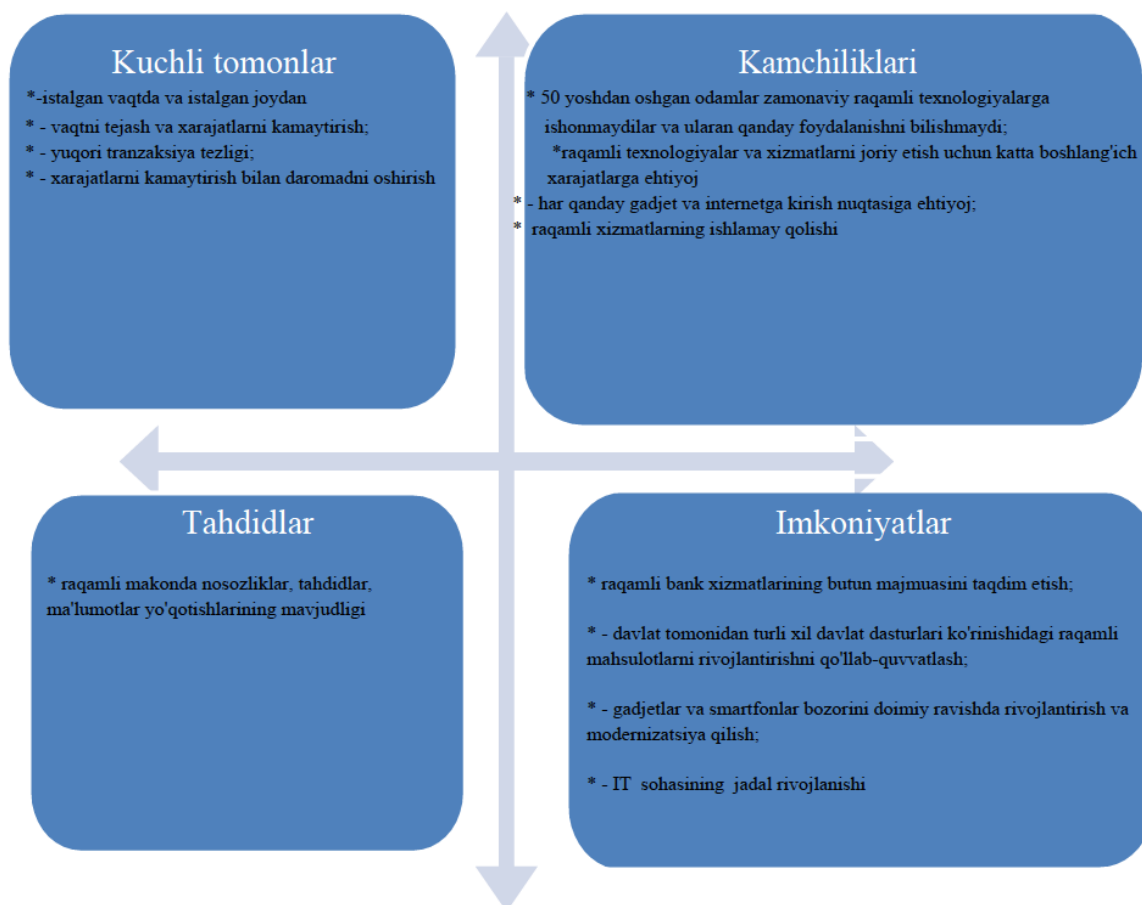
Tijorat banklarida raqamlashtirilgan xizmatlarni rivojlantirish bugungi kundagi dolzarb masalalardan biridir. Banklarning raqamli xizmatlar ko'rsatishga o'tishi moliyaviy sektorda samaradorlikni oshirish, mijozlarga qulayliklar yaratish va xizmatlar ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish orqali operatsion xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi. O'zbekistonda ham raqamli moliyaviy xizmatlar keng rivojlanmoqda. Bunda mobil bank ilovalari, internet-banking, elektron hamyonlar va to'lov tizimlari muhim o'rin tutadi. 2018 yilda hukumat tomonidan qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston 2030" dasturi raqamlashtirish jarayonining tezlashishiga sabab bo'ldi. Ushbu dastur asosida moliyaviy xizmatlarning raqamli platformalarda kengayishi ko'zda tutilgan.

Raqamlashtirilgan xizmatlar banklar uchun bir qancha afzalliklarni taqdim etadi. Birinchidan, raqamli xizmatlar mijozlarga xizmat ko'rsatish tezligini oshiradi va ularga istalgan vaqtda bank xizmatlaridan foydalanish imkonini beradi. Misol uchun, O'zbekistonda 2015 yildan boshlab mobil banking keng ommalasha boshladi va mijozlarga smartfon orqali bank operatsiyalarini bajarish imkoniyatlari paydo bo'ldi. Bu mijozlarga o'z hisoblarini boshqarish, pul o'tkazmalarini amalga oshirish va to'lovlarni onlayn tarzda to'lash imkoniyatini berdi. 2017 yilda esa Payme, Click, Apelsin kabi elektron to'lov tizimlari raqamli to'lov xizmatlarini joriy etdi va ushbu tizimlar orqali mijozlar turli xizmatlarga to'lovlarni tezkor amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Raqamli bankingda Internet bank hisob raqamini ochish, pul mablag'larini o'tkazish, to'g'ridan-to'g'ri debetlarni tashkil etish, masofaviy to'lovlarni amalga oshirish, pul o'tkazmalarini jo'natish va boshqa bank operatsiyalarini amalga oshirish uchun asosiy vositadir. Barcha raqamli bank operatsiyalari darhol amalga oshiriladi va foydalanuvchi uchun yuqori darajadagi moliyaviy boshqaruv, xavfsizlik va moslashuvchanlikni taklif qiladi. Raqamli bank xizmatlaridan foydalanish uchun sizga Internetga ulangan har qanday raqamli qurilma kerak bo'ladi.

Shunday qilib, raqamlashtirish - bu bankdagi biznes-jarayonlarni tashkil etishning klassik modelini biznes modelini infokommunikatsiya modifikatsiyasi (shartnomalardan mijozlarga xizmat ko'rsatish senariylariga qadar), tariflarning o'zgarishi, xizmatlarning mazmuni va mijozlar kutganlariga muvofiq foydalanish imkoniyati orqali texnologik yangilanish tomon o'zgartirish. Shuni ta'kidlash kerakki, zamonaviy iste'molchi endi kreditlarni, depozitlarni, hisob-kitoblarni, kartalarni alohida bank mahsulotlari sifatida qabul qilmaydi, uning uchun bu keng qamrovli mahsulot-iste'molchiga bank xizmatlarining to'liq spektrini, yaqin moliyaviy xizmatlarni, masofadan turib kirish va 24/7 qo'llab-quvvatlashni, ijtimoiy tarmoqlarning qulayligi va xususiyatlarini taklif

qiluvchi raqamli bank. (1- rasm).

1-rasm. Raqamli bankning SWOT tahlili

Manba: Muallif tomonidan mustaqil yaratilgan

Bank mahsulotlarini raqamli taqsimlashda biz quyidagi maqsadlarni belgilaymiz: mijozning ehtiyojlariga ko'ra (raqamli bank mahsulotlari bank taklifiga ko'ra emas, balki iste'molchining xohishiga ko'ra shakllantiriladi); tranzaksiyalarning harakatchanligi va tezligi bo'yicha ("bu erda va hozir" tamoyilini amalga oshirish, istalgan qurilma yoki aloqa kanalidan kirish); katta ma'lumotlar tahlili va ma'lumotlarga asoslangan xizmatlar bo'yicha. Bir qator bank xizmatlarini Internet orqali masofadan turib amalga oshirish mumkinligi, bankning moddiy obyekt (bino va boshqalar) sifatida mavjud bo'lmasligiga sabab bo'ldi. Jismoniy maydonning etishmasligi operatsion va texnik xizmat ko'rsatish xarajatlarining pasayishiga va bankning o'z foydasining oshishiga olib keladi. Ushbu omillar 1995 yildan 2000 yilgacha AQSH va Evropada virtual banklar ochilishiga olib keldi, ularda bitta ofis yo'q edi, hisobni ochish va boshqarish, shuningdek kredit olish faqat Internet orqali amalga oshirildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Abdullayev, H. (2019). *Tijorat banklarining raqamli transformatsiyasi*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi nashriyoti.
2. Akramov, F. (2020). *Bank xizmatlarini raqamlashtirish va samaradorlikni oshirish*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki.
3. Bekmurodov, A. (2021). *O'zbekistonda fintech rivoji va bank sektori*. Toshkent: Adolat nashriyoti.
4. Burxonov, M. (2017). *Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi*. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti.
5. G'ulomov, S. (2019). *O'zbekistonda raqamli bank xizmatlari tizimi*. Toshkent: Yangi avlod nashriyoti.
6. Islomov, K. (2022). *Raqamli bank xizmatlari: O'zbekiston tajribasi*. Toshkent: Nodirbek nashriyoti.